

НДДКР у передових сферах науки та технології; створення сприятливого підприємницького клімату для здійснення НДДКР; надання підтримки університетам і удосконаленню шкільної освіти є основними напрямками державної науко-во-технологічної політики більшості розвинених країн [5].

Список використаних джерел

1. Klark C. Condition of Economic progress. McMillan, 1940.

2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – М., 1999.

3. World Development Indicators 2009 / World Bank. – Washington.

4. OESD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005. – ISBN. – OESD 2005.

5. Imperatives for Innovation The Second National Innovation Summit 2001. – Washington, D.C., 2008.

УДК 657.6

Е.В. ОСТРОВКА,

асистент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Державний фінансовий аудит як домінанта державного фінансового контролю

У статті проведено аналіз дієвості форм державного фінансового контролю в Україні та обґрунтовано необхідність зміщення акцентів у діяльності контролюючих органів з репресивних на превентивні форми контролю.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, державний фінансовий аудит, інспектування, ревізія.

В статье проведен анализ действенности форм государственного финансового контроля в Украине и обоснована необходимость смещения акцентов в деятельности контролирующих органов с репрессивных на превентивные формы контроля.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, государственный финансовый аудит, инспектирования, ревизия.

The effectiveness of the forms of public financial control in Ukraine is examined and the necessity of reorientation of the control authorities' activity from retrospective to preventive forms is reasoned in the article.

Keywords: public financial control, public financial audit, inspection, revision.

Постановка проблеми. Стан фінансово-бюджетної дисципліни в державному та комунальному секторах економіки, неефективне управління обмеженими бюджетними ресурсами, зростання обсягів їх незаконного та нецільового використання дає підстави стверджувати, що механізм контролю у сфері державних фінансів є недостатньо дієвим.

Враховуючи те, що поточні результати державного фінансового контролю не відповідають його цілям та завданням, актуальним стає питання у дослідженні дієвості форм та методів його здійснення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Сучасний стан фінансово-правової дисципліни в державному та комунальному секторах економіки, що характеризується

неефективним господарюванням та значними фінансовими порушеннями, обумовило появу низки дискусій щодо дієвості державного фінансового контролю та доцільності впровадження у практику контролюючих органів нової форми здійснення контролю за процесом формування, розподілу та використання бюджетних коштів та майна. Зокрема, даній проблематиці у своїх роботах приділили увагу такі науковці, як Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш, Л.Г. Ловінська, І.Б. Стефанюк, О.О. Чечуліна, Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синюгіна, І.В. Басанцов, та інші [1–4, 6].

Проблемні питання, що висвітлюються в наукових роботах, заслуговують на наукове визнання і застосування на практиці, проте наукова аргументація, що подається, є загальом абстрактною і не надає належного обґрунтування визначеним формам контролю.

Мета статті. На основі аналізу дієвості механізму державного фінансового контролю в Україні, зокрема таких його форм, як інспектування та державний фінансовий аудит, обґрунтувати необхідність зміщення акцентів у діяльності контролюючих органів з репресивних на превентивні форми контролю.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених щодо організації державного фінансового контролю в Україні, можна побачити, що поширеною є дискусія щодо необхідності відведення державному фінансовому аудиту домінуючої ролі у контрольно-перевірочному процесі [1–6].

Так, Є.В. Мних, обґрунтовуючи необхідність впровадження у практику державного фінансового контролю державного фінансового аудиту, зазначає: «Назріла необхідність змінити підходи або навіть ідеологію, філософію державного фінансового контролю» [4, с. 16]. Науковець акцентує увагу на тому, що головна мета державного фінансового контролю, яка полягає у недопущенні порушень чинного законодавства, має бути доповнена недопущенням неефективного господарства.

Насправді, в умовах, коли урядовці й парламентарі провідних країн світу намагаються віднайти хоча б якісь можливі варіанти зменшення видаткових частин своїх центральних бюджетів, аби привести їхні дефіцити до прийнятного рівня ВВП, управління державними ресурсами має бути не тільки законним, а й економічним та ефективним.

На необхідності зміни ідеології та парадигми державного фінансового контролю наголошує й Л.В. Дікань. Науковець висловлює думку стосовно зміщення акцентів з наступного фіскального контролю на попередній (поточний), метою якого є попередження порушень та надання рекомендацій [3, с. 65].

Ми цілком поділяємо дану точку зору, адже кінцевим критерієм діяльності контрольно-перевірочних органів має бути повне дотримання підконтрольними суб'єктами законодавчих норм, тобто відсутність здійснених ними порушень. Контролюючі органи повинні таким чином налагодити свій механізм контролю та відповідні його важелі, аби своєчасно виявляти ризики на об'єктах контролю, вживати заходів по їх усуненню і тим самим запобігати настанню можливих порушень.

У цьому контексті варто відзначити, що у своїх твердженнях науковці одноставно збігаються в тому, що діючий інститут фінансового контролю не може повною мірою запобігти зловживанням фінансовими і матеріальними ресурсами держави [1–4, 6].

Так, І.В. Басанцов зазначає, що «на сьогодні ДФК практично не виконує своєї основної попереджувально-профілактичної функції, виступаючи, як правило, лише реєстратором порушень» [6, с. 10].

Щоб з'ясувати передумови до такої дискусії, доцільність її ведення, зробимо вибірку окремих значущих, на наш погляд, результативних показників контрольно-перевірочної діяльності органів Державної фінансової інспекції України.

Якщо виходити з української практики державного фінансового контролю, можна дійти висновку, що головним його призначенням є контроль за дотриманням підконтрольними суб'єктами законодавства у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів та майна. Підконтрольні суб'єкти, в діяльності яких виявляються елементи порушень законодавства, притягуються до відповідальності, та застосовуються необхідні заходи по відшкодуванню понесених внаслідок таких порушень втрат матеріальних та фінансових ресурсів.

Тому доцільним є виокремлення такого показника, як «Частка підприємств, установ і організацій, у яких виявлено фінансові порушення». Він розраховується як відношення кількості підприємств, установ і організацій, в яких виявлено фінансові порушення до загальної кількості перевірених підприємств.

Необхідно відмітити, що протягом останніх п'яти років спостерігалася спадна динаміка кількості залучених до перевірок органами Державної фінансової інспекції підприємств, установ та організацій. Так, якщо у 2007 році було

перевірено 16,6 тис. підприємств, то у 2011 році перевірками було охоплено на 24,7% підприємств менше – 12,5 тис. (рис. 1) [7, 11].

Хотілося б відзначити даний позитивний імпульс у діяльності контрольно-перевірочних органів загалом, оскільки під перевірки мають підпадати не всі підконтрольні суб'єкти, а лише ті, в яких спостерігаються ризики в управлінні фінансовими та матеріальними ресурсами. Виявлення таких ризиків та превенція можливих порушень у їхній діяльності можливі лише при налагодженій системі моніторингу та розгалужених децентралізованих системах внутрішнього контролю та аудиту. Це, своєю чергою, зменшить витрати на централізоване адміністрування контрольно-перевірочного процесу та, щонайголовніше, зменшить адміністративний тиск на діяльність вищезазначених підприємств та установ.

Виходячи з мети нашого дослідження необхідно акцентувати увагу на тому, що поряд зі зменшенням кількості перевірених підприємств, установ та організацій частка тих, в діяльності яких були виявлені фінансові порушення, зростає. Так, у 2011 році з 12,5 тис. перевірених підприємств у 11,9 тис. були виявлені фінансові порушення, що становить майже 96% від їх загальної кількості [11]. Тобто майже на кожному з перевірених об'єктів контролю виявляються порушення фінансово-господарської дисципліни (рис. 1).

Таким чином, покращення якості відбору підконтрольних суб'єктів до перевірок, що проявляється у збільшенні частки підприємств, у діяльності яких виявлені фінансові порушення, з одного боку, супроводжується нездатністю контролюючих органів запобігти даним порушенням, з іншого.

Вищезазначене є дуже важливим для розуміння прогалин у механізмі державного фінансового контролю та вжиття відповідних заходів для їхнього усунення. З одного боку, такі фінансові порушення як незаконні та нецільові витрати, недостачі, що є наслідком незаконних, неефективних управлінських рішень, зазвичай призводять до значних втрат фінансових та матеріальних ресурсів, до їх недоотримання. З іншого боку, ці втрати та упущені вигоди не завжди вдається компенсувати не те, що в повному, а й навіть у частковому обсязі.

У даному випадку доцільно виокремити такий показник, як «Частка усунутих фінансових порушень», який розраховується як відношення фінансових порушень, що були усунуті, до загальної кількості виявлених фінансових порушень.

Вірність нашого твердження яскраво демонструє динаміка звітних результативних показників контрольно-перевірочної роботи органів Державної фінансової інспекції України (рис. 2).

З рис. 2 хочеться виокремити дві закономірні тенденції:

1) зростає кількість виявлених фінансових порушень – за досліджуваний період обсяг виявлених органами Держфінінспекції фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, збільшився у 16 разів – з 2,2 млрд. грн. у 2007 році до 35,1 млрд. грн. у 2010 році; у 2011 році цей показник становив 5,4 млрд. грн. [7, 10, 11];

Рисунок 1. Динаміка питомої ваги підприємств, установ і організацій, в діяльності яких органи Держфінінспекції виявили фінансові порушення за 2007–2011 роки

Рисунок 2. Динаміка повноти відшкодування втрат фінансових і матеріальних ресурсів, отриманих унаслідок здійснення фінансових порушень за 2007–2011 роки

2) зменшується частка фінансових порушень, що були усунені. Так, якщо у 2007 році було відшкодовано 35,2% втрат фінансових і матеріальних ресурсів, то у 2011 році – 21,7%. Вже не кажучи про 2010 рік, рівень усунення фінансових порушень в якому становив всього 4,2% [7, 10, 11].

Таким чином, робимо висновок, що при дієвому механізмі виявлення порушень фінансово-господарської дисципліни на об'єктах контролю інститут державного фінансового контролю не в змозі повною мірою забезпечити відшкодування втрат, спричинених ними.

Про нездатність державного фінансового контролю зменшити кількість та обсяги фінансових порушень каже й голова Державної фінансової інспекції України П.П. Андреев, обґрунтовуючи це тим, що «ревізії і перевірки проводяться через два–три роки після прийняття управлінського рішення (господарської операції, відображення в бухо-

бліку і фінзвітності) і не мають належного впливу на усунення минулих загроз чи використання вже втрачених можливостей» [5, с. 70].

У даному контексті необхідно звернути увагу на те, що державний фінансовий контроль в Україні реалізується переважно через проведення ревізій. Для розуміння значущості даної форми контролю у практичній діяльності контролюючих органів виокремимо такий факторний показник, як «Частка ревізій у загальній структурі проведених контрольних заходів». Він розраховується як відношення кількості проведених ревізій до загальної кількості здійснених контрольних заходів» (рис. 3).

З рис. 3 можемо побачити, що у 2011 році з 13 388 контрольних заходів, проведених Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами, 12 376, або 92,4%, становили саме ревізії [11].

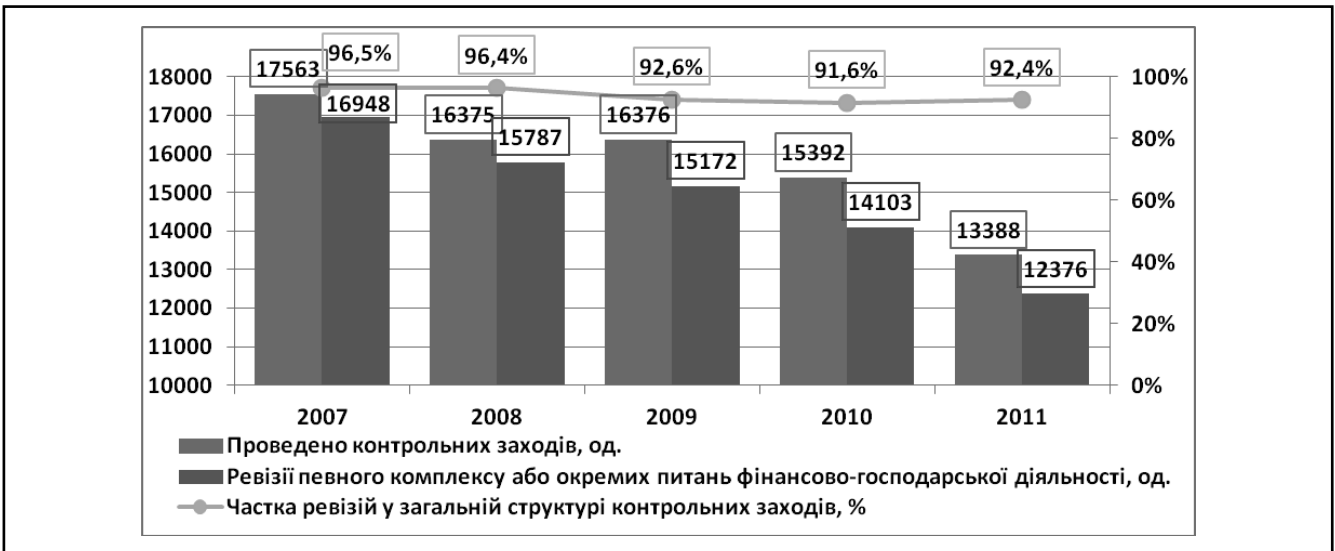

Рисунок 3. Динаміка питомої ваги ревізій у загальній структурі контрольних заходів, проведених органами Держфінінспекції за 2007–2011 роки

Виходячи із законодавчо закріпленої сутності даної форми контролю її завданням є забезпечення виявлення наявних фактів порушення законодавства та встановлення винних в їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб [12].

Таким чином, можемо виокремити дві головні її риси:

- 1) ревізія – ретроспективна форма контролю;
- 2) ревізія – репресивна форма контролю.

Потрібно зауважити, що, на думку науковців, саме ретроспективний характер ревізії є одним з головних недоліків діючого ДФК, про що свідчать статистичні дані щодо постійного збільшення кількості виявлених фінансових порушень.

Так, Е.В. Мних пояснює таку ситуацію тим, що «...ревізія є ретроспективним контролем подій, що відбулися, не дозволяє оперативно втручатися в хід таких подій...» [1, с. 33].

Аналогічну думку висловлює й І.Б. Стефанюк, який серед недоліків державного фінансового контролю в Україні відзначає те, що він є послідовним та недостатньо профілактичним [2, с. 135].

Наведені вище аргументи та проведені розрахунки дають підстави говорити про необхідність впровадження у практику державного фінансового контролю більш ефективних форм його реалізації.

На нашу думку, ключовим моментом у зміні підходів до здійсненняДФК в Україні має стати зміщення акцентів з послідовного контролю на превентивний, тобто посилення по-

переднього і поточного контролю. Необхідно вести мову не тільки про минулі загрози, а й про ймовірність їх настання в майбутніх періодах (рис. 4).

Погоджуємось і з думкою Л.В. Дікань щодо необхідності запровадження в бюджетній сфері «нової, менш фіскальної, але більш оперативної та партнерської форми контролю» [3, с. 61]. Такою формою державного фінансового контролю є державний фінансовий аудит.

Про переваги державного фінансового аудиту найкраще говорити на прикладі його застосування в межах фінансового контролю діяльності бюджетних установ.

Так, відповідно до Порядку проведення органами ДКРС державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ (далі – Порядок) державний фінансовий аудит спрямований на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності. При цьому його основним завданням є сприяння бюджетній установі у забезпеченні правильності ведення бухгалтерського обліку, законності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, складання достовірної фінансової звітності та організації дієвого внутрішнього фінансового контролю [13].

Хочеться акцентувати увагу на такому ключовому моменті, як перехід до партнерських відносин між контролюючими та підконтрольними суб'єктамиДФК. Відбувається зміна ідеології державного фінансового контролю: від репресив-

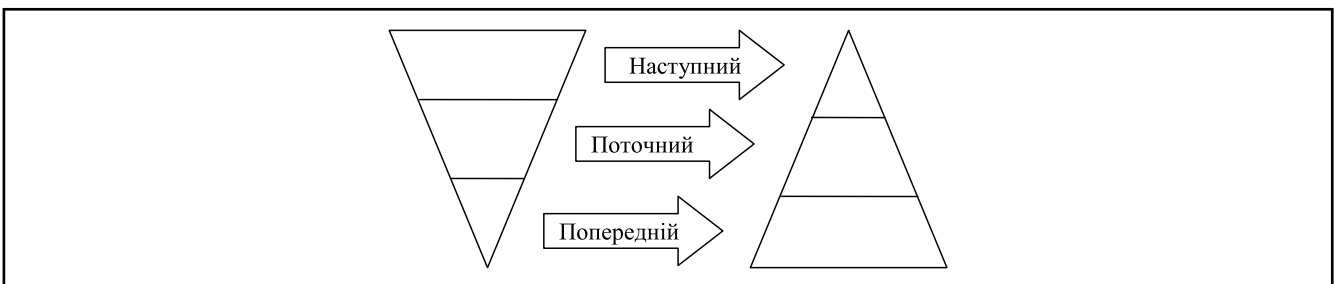

Рисунок 4. Зміна пріоритетів державного фінансового контролю: перехід від ретроспективних до превентивних форм контролю [5, с. 70]

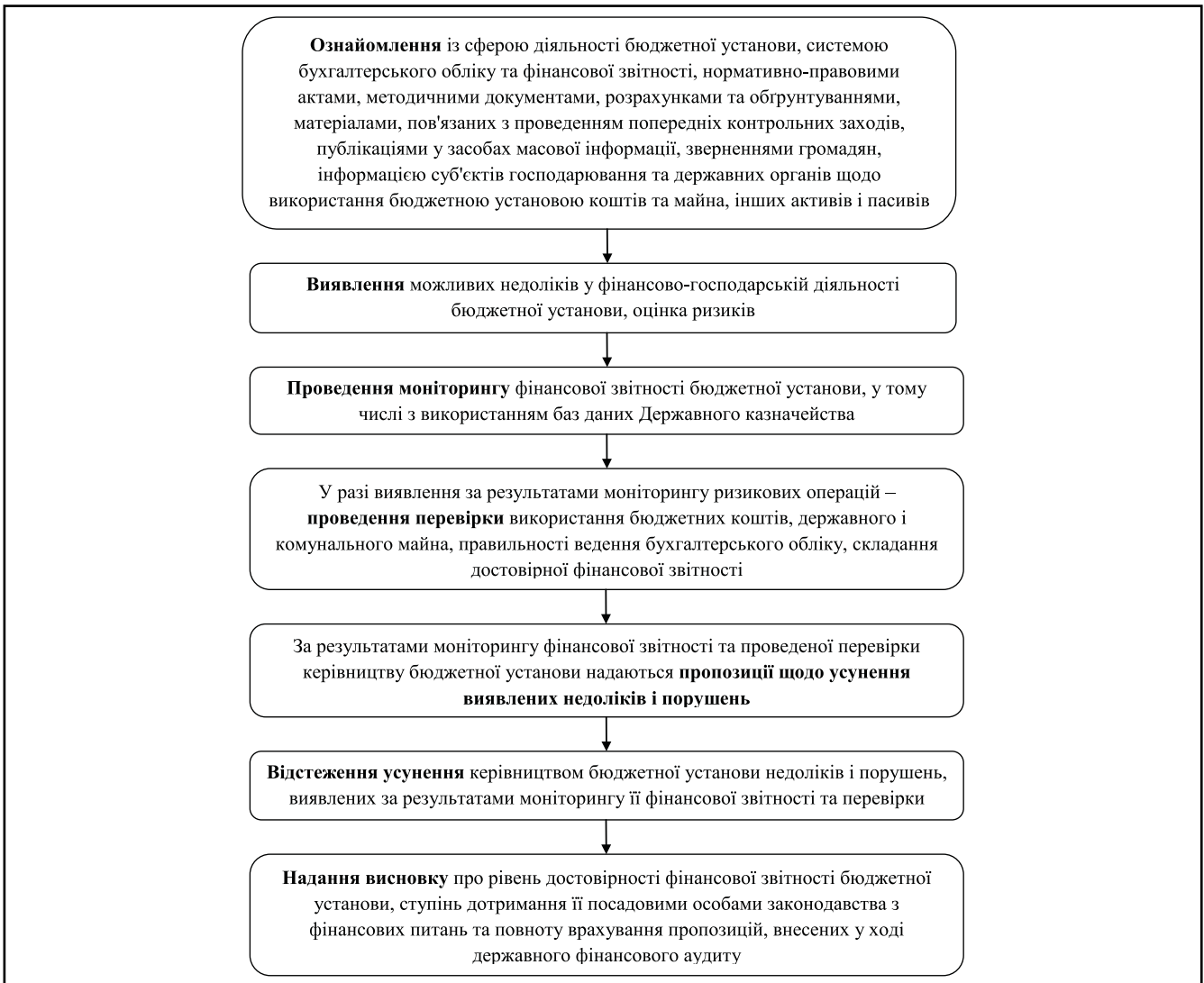

Рисунок 5. Механізм здійснення державного фінансового аудиту

них до превентивних заходів, від покарання за порушення до сприяння їх недопущення, від директивного монологу до партнерського діалогу.

Проілюструємо механізм державного фінансового аудиту на рис. 5.

З даної схеми можемо побачити, що механізм державного фінансового аудиту передбачає реалізацію системного підходу у здійсненні контролю за використанням бюджетних ресурсів, а саме поєднання попереднього, поточного та наступного контролю. Так, попередній контроль здійснюється на етапі ознайомлення з особливостями бюджетної установи, під час якого виявляються можливі недоліки у фінансово-господарській діяльності та оцінюються відповідні ризики. Поточний контроль передбачає проведення моніторингу за господарськими операціями щодо розподілу бюджетних ресурсів. У разі виявлення за результатами моніторингу ризикових операцій здійснюється наступний контроль, який передбачає проведення перевірки використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, правильності ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової звітності.

І найголовніше, що потрібно відмітити у цьому процесі, це те, що за результатами моніторингу та проведених перевірок керівництву бюджетної установи надаються пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і порушень, відстежується повнота врахування даних пропозицій та рівень усунення виявлених недоліків та порушень. Крім того, посадові особи органу державної контрольно-ревізійної служби у разі звернення керівництва бюджетної установи зобов'язані надати роз'яснення щодо здійснення тієї чи іншої операції з коштами та майном, іншими активами і пасивами, ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та організації внутрішнього фінансового контролю.

Таким чином, ключова ідея у впровадженні державного фінансового аудиту полягає у встановленні партнерських відносин між суб'єктами контролю та наданні пріоритетності превентивним заходам над репресивними.

Загалом, хотілося б відзначити актуальність і необхідність ведення дискусії щодо впровадження у практику контролюючих органів нової, більш ефективної форми контролю. Проте, на нашу думку, таку дискусію потрібно вести в кон-

тексті пошуку балансу між даними видами та формами контролю–перевірочного процесу. Потрібно з'ясувати, чи можливе у нинішніх умовах державного управління існування тільки однієї зі згаданих форм, чи, можливо, ефективніше буде, коли одна доповнюватиме іншу, утворюючи при цьому дієвий механізм контролю за законним та ефективним використанням бюджетних ресурсів.

Так, виступаючи за впровадження державного фінансового аудиту у вітчизняну практику контрольного процесу, Є.В. Мних висловлює думку щодо необхідності збереження ревізії як форми контролю [1, с. 32]. Вчений вважає, що поки існуватиме хоча б один суб'єкт господарювання, який використовує державну матеріально–технічну базу на різних правових засадах або державні фінансові ресурси, доти ревізія як форма контролю повинна існувати. Науковець аргументує це тим, що зловживання існуватимуть завжди, а шкода, завдана такими зловживаннями, має бути встановлена та відшкодована.

Ми цілком поділяємо дану точку зору, оскільки добре усвідомлюємо, що в даних умовах економічної культури населення та відповідного економічного розвитку держави цілковите дотримання букви закону неможливе. У цьому контексті важливим є аналіз причин здійснених порушень. Українською актуальною й необхідною є розробка системи оцінки порушень податкового та бюджетного законодавства.

Зокрема, в першому випадку правопорушення можуть мати як навмисний, так і ненавмисний характер. Свідоме порушення податкового законодавства пояснюється фіскальною психологією платника, який має на меті мінімізувати сплату податкових платежів до бюджету і тим самим навмисно порушує податкове законодавство. Однак, безсумнівно, є платники податків, які не хочуть порушувати податкове законодавство і декларують податкові зобов'язання своєчасно та в повному обсязі. Порушення, які при цьому виникають, пояснюються недостатнім рівнем знань податкового законодавства, через що платники здійснюють помилки при розрахунках.

Говорячи про порушення, які виникають у процесі перерозподілу і використання державних фінансових ресурсів, також доцільно розмежовувати причини їх настання. Адже втрати фінансових і матеріальних ресурсів не завжди є наслідком порушень бюджетного законодавства, вони можуть бути наслідком неефективних управлінських дій, але при цьому без порушення законодавства, наприклад упущені вигоди, непродуктивні (зайві) витрати тощо.

На нашу думку, саме для виявлення тих фактів порушення законодавства, які вчинені внаслідок свідомих протиправних дій з метою отримання певної вигоди чи задоволення інших інтересів, і має проводитися ревізія (а у випадках контролю за справлянням податкових платежів – документальна перевірка) з її відповідними важелями впливу на посадових і матеріально відповідальних осіб.

Необхідно відзначити й те, що відповідно до Порядку в бюджетних установах, де проводиться державний фінансовий

аудит, ревізії і перевірки за ініціативи органів державної контролю–ревізійної служби не плануються, тобто вони відносяться до категорії позапланових [13].

Звідси можна зробити висновок про те, що контролюючий орган приймає рішення про проведення ревізії лише в тому випадку, якщо за результатами державного фінансового аудиту були встановлені зловживання у використанні бюджетних ресурсів.

Таким чином, державний фінансовий аудит як форма державного фінансового контролю повинна мати системний характер з метою недопущення фінансових порушень, тоді як рішення про проведення ревізії має прийматися на основі ситуаційного підходу, аби виявляти факти порушення та притягувати до відповідальності винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

Своєю чергою, комплексне поєднання даних форм контролю забезпечить дієвість державного фінансового контролю в Україні, оскільки основна увага буде зосереджена на недопущенні фінансових порушень (державний фінансовий аудит як превентивна форма контролю), а у випадках їх настання – вжиття заходів по їх усуненню (інспектування як репресивна форма контролю).

Отже, є всі об'єктивні підстави для того, аби ревізія й надалі використовувалася контролюючими органами у своїй діяльності. Однак при цьому вона має бути доповнюючою, а не основною формою ДФК, оскільки, як вже зазначалося, вона є ретроспективним контролем подій, що відбулися, та не дозволяє оперативно втручатися в хід таких подій.

Потрібно зазначити, що дана форма контролю передусім повинна застосовуватися до закононеслухняних осіб, які з метою задоволення певних інтересів йдуть на свідоме порушення букви закону. Натомість, завданням державного фінансового аудиту є сприяння у забезпеченні законності та ефективності управління бюджетними коштами, тобто в даному контексті мова йде про законслухняних осіб.

Крім того, якщо ми звернемося до європейського досвіду державного управління та контролю, то побачимо, що поряд із традиційним контролем за дотриманням законодавства контролюючі органи також оцінюють результативність, ефективність та економічність управління фінансовими ресурсами [14]. Адже, як ми вже зазначали, використання бюджетних коштів може бути законним, проте неефективним. Такі порушення під час проведення ревізії не встановлюються. З іншого боку, ефективно – не завжди законно.

Натомість в основі проведення державного фінансового аудиту знаходиться поєднання критеріїв законності та ефективності. Дане твердження впливає із його законодавчого визначення. Так, відповідно до частини 3 ст. 2 Закону України «Про Державну контролю–ревізійну службу в Україні» державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна,

інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю [12].

Саме тому видається очевидним та вкрай необхідним впровадження у практику державного фінансового контролю такої форми його проведення, як державний фінансовий аудит, головною метою якого є як недопущення порушень законодавства, так і недопущення неефективного господарювання.

Висновки

Підбиваючи підсумки дослідження щодо доцільності відведення державному фінансовому аудиту домінуючої ролі в контрольно-перевірочному процесі, слід зазначити, що на сьогодні державний фінансовий контроль практично не виконує своєї основної функції – недопущення порушень чинного законодавства при управлінні державними ресурсами. Крім того, в умовах дефіциту державних фінансів дане управління повинно бути не тільки законним, а й ефективним.

Проблема в тому, що усталені форми державного фінансового контролю носять ретроспективно-репресивний характер, зосереджуючись на фіксуванні факту порушення. Такий механізм державного фінансового контролю не запобігає порушенням у сфері державних фінансів та не сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних коштів.

З метою усунення недоліків у функціонуванні системи державного фінансового контролю необхідно здійснити зміну пріоритетів у контрольно-перевірочному процесі, а саме: зміщення акцентів з наступного контролю до поточного та попереднього, перехід від репресивних (фіскальних, карних) до превентивних (профілактичних, консультаційних, партнерських) форм контролю, від ревізій із застосуванням санкцій за допущені правопорушення до державного фінансового аудиту, спрямованого на запобігання порушенням та підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами шляхом надання об'єктивних рекомендацій.

Однак потрібно визнати й потребу в проведенні ревізії, яка на сьогодні зумовлена надзвичайно низьким рівнем фінансової дисципліни у бюджетній сфері, відсутністю системного внутрішнього контролю в органах державного і комунального секторів [15]. При цьому ревізія як форма контролю повинна бути доповнюючою, а не основною, оскільки вона є контролем подій, що вже відбулися, та не дозволяє оперативно втручатися в хід таких подій.

Таким чином, відведення державному фінансовому аудиту домінуючої ролі у контрольно-перевірочному процесі має забезпечити якісний розвиток контрольної системи загалом та сприятиме законному й ефективному використанню державних фінансових й матеріальних ресурсів, оперативному реагуванню на ризики в діяльності розпорядників бюджетних коштів, загрози виникнення фінансових порушень та вжиття відповідних заходів по недопущенню їх настання.

Подальші дослідження з цієї проблематики необхідно здійснювати у контексті розвитку системи державного вну-

трішнього фінансового контролю, який має забезпечити належне законне, економічне, ефективне, результативне та прозоре управління державними фінансами.

Список використаних джерел

1. Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія / [Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2009. – 319 с.
2. Бухгалтерський облік та фінансовий контроль – складові інформаційного підґрунтя євро інтеграційних процесів в Україні: у 4 т. / Редкол.: М.Я. Азаров (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2007. – Т. 2: Удосконалення бухгалтерського обліку та фінансового контролю у державному секторі / Л.Г. Ловінська, І.Б. Стефанюк, О.О. Чечуліна та ін. – 2007. – 536 с.
3. Державний аудит: навч. посіб. / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синогіна; за ред. проф. Л.В. Дікань. – К.: Знання, 2011. – 503 с.
4. Фінансовий контроль бюджетних ресурсів: монографія / [Є.В. Мних, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.]; за заг. ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2008. – 186 с.
5. Внутрішній контроль та аудит у секторі державного управління України та європейський досвід / П.П. Андреев, О.О. Чечуліна, Ян ван Тайнен, М.Г. Тимохін та ін. – К.: Кафедра, 2011. – 120 с.
6. Державний фінансовий аудит: конспект лекцій з поглибленого вивчення дисципліни «Аудит» / Укладач: проф. кафедри фінансів СумДУ І.В. Басанцов. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 90 с.
7. Звіт про результати діяльності органів державної контролюю-ревізійної служби за 2007 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/46964> – Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
8. Звіт про результати діяльності органів державної контролюю-ревізійної служби за 2008 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/52431> – Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
9. Звіт про результати діяльності органів державної контролюю-ревізійної служби за січень–грудень 2009 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/62546> – Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
10. Звіт про результати діяльності органів державної контролюю-ревізійної служби за 2010 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/71532> – Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
11. Звіт про результати діяльності Держфінінспекції та її територіальних органів за 2011 рік (станом на 31.12.2011) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/83794> – Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України.
12. Закон України «Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.93 №2939–XII (із змінами та доповненнями) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> – Офіційний сайт Верховної Ради України.

13. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ [Електрон. ресурс]: постанова Кабінету міністрів України від 31.12.2004 №1777. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1777-2004-p> – Офіційний сайт Верховної Ради України.

14. Лімська декларація керівних принципів аудиту державних фінансів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-ga->

da.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217 – Офіційний сайт Верховної Ради України.

15. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [Електрон. ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 №158-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/158-2005-p>. – Офіційний сайт Верховної Ради України.

УДК 65.012.65 (045)

Е.І. ДАНИЛОВА,
аспірантка, Національний авіаційний університет

Переваги медіації та фасилітації перед традиційними підходами до управління корпоративними конфліктами

У статті досліджено традиційні методи управління конфліктами у вітчизняному корпоративному секторі. Визначено перешкоди на шляху до використання альтернативних підходів до управління конфліктами вітчизняними корпораціями. Проаналізовано сутність медіації і фасилітації як альтернативи судовому провадженню та арбітражу.

Ключові слова: конфлікт, корпоративний конфлікт, арбітраж, переговори, медіація, принципи медіації, фасилітація.

В статье рассмотрены традиционные подходы к управлению конфликтами в отечественном корпоративном секторе. Охарактеризованы основные барьеры на пути к использованию альтернативных подходов к управлению конфликтами в корпорациях. Проанализирована суть медиации и фасилитации как альтернативы судебному разбирательству и переговорам.

Ключевые слова: конфликт, корпоративный конфликт, арбитраж, переговоры, медиация, принципы медиации, фасилитация.

In the article traditional methods of conflict management in the national corporate sector were researched. Barriers in employment of alternative approaches to conflict management by national corporations were identified. Essence of mediation and facilitation as alternatives for judicial proceedings and arbitration was analyzed.

Keywords: conflict, corporate conflict, arbitration, negotiation, mediation, principles of mediation, facilitation.

Постановка проблеми. В умовах мінливого економічного середовища першочерговими питаннями у процесі діяльності корпорацій стають удосконалення системи корпоративного управління, підвищення її ефективності. За роки незалежності в Україні був сформований корпоративний сектор, кожний з етапів розвитку якого супроводжувався хви-

лею корпоративних конфліктів. Саме тому актуальним питанням на сьогодні є проблема вивчення причин виникнення корпоративних конфліктів, розробка нових альтернативних підходів до їхнього вирішення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розробка підходів до вирішення корпоративних конфліктів та дослідження причин виникнення корпоративних конфліктів є однією з пріоритетних проблем для корпорації, в якій виник конфлікт. Окремі питання щодо вирішення даної проблеми висвітлені в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед вітчизняних авторів, що займаються проблемою управління конфліктами, можна виділити А.В. Педько, Л.В. Балабанову, Л.І. Скібіцьку, а серед зарубіжних авторів, що досліджують дану проблему, – А.Я. Анцупова, А.І. Шипілова, С.В. Ємельянова та інших [1–6].

Мета статті. У даній статті було досліджено традиційні методи управління конфліктами в вітчизняному корпоративному секторі. Проаналізовано переваги і недоліки судового провадження, арбітражу та переговорів як найбільш розповсюджених методів управління конфліктами в корпораціях України. Визначено перешкоди на шляху до використання альтернативних підходів до управління конфліктами вітчизняними корпораціями. Проаналізовано сутність медіації і фасилітації як альтернативи судовому провадженню та арбітражу.

Основна мета статті – на основі дослідження традиційних підходів до управління корпоративними конфліктами в Україні та альтернативними підходами, що широко застосовуються у світі, визначити переваги медіації та фасилітації перед вирішенням корпоративних конфліктів через судові провадження, арбітраж та переговори.

Виклад основного матеріалу. Особливості економічного та політичного середовища, в якому утворювалися та розвивалися сучасні вітчизняні корпорації, вплинули на формування світогляду власників та топ-менеджменту кор-